

ETNOGRAFSKI ODDELEK DOLENJSKEGA MUZEJA V NOVEM MESTU

Danica Zupančič

Dolenjski muzej v Novem mestu je še mlada ustanova. Jeseni leta 1953 so bile odprte za javnost prve muzejske zbirke. Dolenjski muzej je muzej kompleksnega tipa in skuša vsestransko prikazati življenje na Dolenjskem v preteklosti in sedanjosti. Tako je vključena v delovno območje Dolenjskega muzeja tudi etnografija.

Uprava muzeja je ves čas skrbela za pridobivanje etnografskih predmetov. Precej ji je pri tem pomagal Etnografski muzej iz Ljubljane, ki je pri svojem terenskem delu na Dolenjskem (Mokronog, Kostanjevica, Žužemberk) zbiral predmete tudi za novomeški muzej. Vendar so bili etnografski predmeti, ki so se znašli v Dolenjskem muzeju, zbrani bolj ali manj priložnostno in nesistematično. Z njimi bi ne bilo mogoče prikazati v razstavi neke določene teme iz ljudskega življenja na Dolenjskem. Vsekakor pa so bili mnogi dragoceni eksponati s tem, da so prišli v muzej, rešeni pred uničenjem: okoli devetdeset slik na steklo, antropomorfní panj v obliki francoskega vojaka, posamezni kosi ljudske noše, izredno zanimiva starinska mera za merjenje zemljišča, nekaj preprostih plastik in še vrsta drugih etnografskih predmetov.

Meseca aprila 1959 je bil v Dolenjskem muzeju nastavljen kustos za etnografijo. Ta si je sestavil naslednji načrt: 1. pregledati etnografske predmete v muzeju, jih pravilno inventarizirati in deponirati; 2. odbrati iz muzejske knjižnice etnografske knjige, nabaviti najnujnejše strokovne priročnike, kolikor mogoče izpopolniti periodiko in nasploh poskrbeti, da doteka v muzej sodobna strokovna literatura; 3. sistematično proučevati posamezne panoge ljudskega življenja na Dolenjskem s posebnim poudarkom na predmetni etnografiji, torej na rednem pridobivanju muzejskih eksponatov z vsemi ustreznimi podatki in tehnično dokumentacijo (risbe, fotografije); 4. evidentirati etnografske predmete na terenu in odkupovati oziroma zaščititi ogrožene predmete; 5. (pedagoško delo): predavati iz etnografije po šolah, na ljudskih univerzah itd.; 6. izdelati načrt o etnografskem prikazu Dolenjskega v muzeju.

Zaradi pomanjkanja prostora, omejenih denarnih sredstev in pa zato, ker se kustos ne more posvetiti samo strokovnemu delu, vseh teh načrtov ni bilo mogoče realizirati. Tako zaradi pomanjkanja prostora in denarja nismo uspeli pripraviti in pravilno shraniti vseh etnografskih predmetov. Iz istih razlogov še nismo nabavili formularjev za kartoteko predmetov in omare za fototeko. Tudi dotok strokovnih knjig ni tak, kot bi bilo želeli. Dobro pa je bil izveden načrt o sistematičnem zbiranju predmetov iz posameznih področij ljudskega življenja na Dolenjskem. Začeli smo s proučevanjem ljudskega lova in medicinarstva. O obeh panogah smo zbrali precej nadrobnih podatkov. Podatki o lovu se nanašajo predvsem na obkrske vasi od Žužemberka do Novega mesta in pa na naselja vzdolž Gorjancev. Poizvedovali smo o delu vseh štirih lectarskih delavnic na Dolenjskem (Žužemberk, Novo mesto, Metlika, Krško) in se zanimali za ljudsko čebelarstvo, na katerem je temeljilo medicinarstvo in svečarstvo. V zvezi z ljudskim lovom in medicinarstvom smo pridobili blizu dve sto predmetov ter precej fotografij in ilustracij. Naj omenimo nekatere teh predmetov: kletke za ptičji lov, maketa, ki prikazuje lov na limanice, težke lesene pasti za lov na domače škodljivce, vrše, saki in osti za ribji in račji lov, izredno zanimive priprave divjih lovcев ter nekateri predmeti poklicnega lova. Zelo pestre so pasti za polšji lov: skupina aktivnih pasti v raznovrstni izvedbi za lov na drevesu (škatla, skrinjca, lovica, kragulovka, ajnfogarca, topiarca) ter razni tulci, stublji in raušenci, ki jih lovci nastavljajo v zemlji pri polšinah in v katere se živali ujamejo že s tem, da zaidejo v past. Edinstvena je past duplo

z Brezove rebri. To je prostorna škatla, ki posnema naravno votlino v drevesu, v kateri gnezdiijo polhi. Preko vsega leta se zatekajo v duplo in jeseni zajame polhar vso rejeno poljšjo družinico. Poglavitni novo pridobljeni predmeti s področja ljudskega čebelarstva in medicinarstva so: dva panja žlambora, narejena iz debela gorjanske bukve, ki sta stala od leta 1907 pri Komatarjevem čebelnjaku na Vrhu pri Sent Jerneju, enajst panjskih končnic iz istega čebelnjaka, okoli devetdeset lesenih modlov za medene podobnjake in voščene votive ter več lectovih in voščeni izdelkov. Lično je izrezljana maketa svečarske delavnice. Obe temi, ljudski lov in medicinarstvo, sta bili prikazani na razstavi v Dolenjskem muzeju, ki je trajala od 28. oktobra do 28. novembra 1959. Potem je bila razstava prenesena v Kostanjevico na Krki, kjer je bila s tem osnovana krajevna zbirka Dolenjskega muzeja.

Ob evidentiranju etnografskih predmetov na terenu smo nekatere takoj pridobili za muzej, tako zlasti nekaj primerkov ljudske plastike. V novem proračunskem letu bomo odkupili vrata kmečke hiše iz Gradenca v Suhi krajini. Vrata so lepo delo rezbarja-samouka Tomaža Drobniča. V okolici Dvora in Zužemberka smo zasledili precej izdelkov nekdanje železarne na Dvoru. Ostala sredstva bomo porabili za raziskovanje vinogradništva in odkup predmetov v tej zvezi in pa za nakupe redkih ali ogroženih predmetov.

S predavanjem o slovenski ljudski kulturi in s ciklom etnografskih filmov smo obiskali 19 večjih šol v novomeškem okraju, ljudsko univerzo v Metliki in Novem mestu ter Kmetijsko šolo na Grmu pri Novem mestu.

Izdelava načrta o etnografskem prikazu Dolenjskega v muzeju terja še precej študija, o osnovnih vidikih pa smo si že na jasnem. Kakor ima novomeški muzej značaj osrednjega muzeja na Dolenjskem, tako je tudi z etnografskim oddelkom v tem muzeju. Zato bo morala etnografska zbirka prikazovati ljudsko življenje na Dolenjskem v celoti. Za začetek, ko bomo še omejeni s prostorom, in bomo etnografijo Dolenjskega še premalo poznali, bomo prikazali v razstavi nekaj najbolj izrazitih poglavij iz ljudskega življenja: vinogradništvo, ljudski lov in ribolov, suho robo, medicinarstvo, lončarstvo in morda še katero. Kasneje naj bi bila tipološko prikazana celotna ljudska kultura stavbarstva, gospodarskih panog, noše, prehrane, prometa, ljudskega prava, običajev itd. Ti prikazi bodo izvedeni s predložitvijo predmetov, fotografij, maket, risb in etnografskih zemljevidov. Ko bomo predstavljali n. pr. stavbarstvo, bomo prikazali vse oblike hiš in gospodarskih poslopij na etničnem območju Dolenjskega, n-droben prikaz posameznega tipa pa naj bi oskrbel za Belo krajino muzej v Metliki, za Spodnje Posavje pa muzej v Brežicah.

Résumé

LE DÉPARTEMENT ETHNOGRAPHIQUE DU MUSÉE DE BASSE-CARNIOLE A NOVO MESTO

Le compte-rendu présente l'activité du département ethnographique du Musée de Basse Carniole à Novo mesto. C'est un musée de type complexe, et de fondation récente. Les premières collections furent accessibles au public en 1953. Le département ethnographique n'est qu'en train de collectionner des objets ethnographiques destinés à l'exposition permanente du Musée, toutefois, il réussit d'organiser, en 1959, une exposition temporaire présentant deux sujets ethnographiques de large intérêt: la chasse populaire et la pain-d'épicerie en Basse Carniole.